

Kad arhitektura postane sjećanje

Pogled na umjetničku produkciju projekta Motel Trogir 2014.- 2017.

UMJETNICI: Gildo Bavčević, Igor Juran, Gaja Mežnarić Osole i Nuša Jelenec, Neli Ružić, Lana Stojićević, Katharina Swoboda, Nikolas Ventourakis, Ana Zubak

Upitani jednom prilikom kako vidimo umjetničku produkciju unutar projekta MOTEL TROGIR, odgovorili smo kako svaki puta pokušavamo artikulirati neki vid zajednice: *Umjetnička produkcija je dio kampanje MOTEL TROGIR, ali ne nužno i njezina ilustracija. Tu dolazimo na kompleksan teritorij i odnose u kojima nam je jako važno razjasniti što zapravo proizvodimo, kako, ali i koja su naša polazišta te (politička) stajališta. Dakle, početni input je prilično jasan, ali dalje, recimo, nemamo kontrolu. U trenutku kada umjetnik/umjetnica počne raditi na određenoj ideji, projektni tim Motel Trogir služi im samo kao podrška, i konceptualno i organizacijski. Naravno, pokušavamo utjecati i na ishod umjetničkog istraživanja, u smislu poticanja dijaloga ili sugestija, ali na kraju dana umjetnici sami oblikuju svoj rad, preuzimaju odgovornost za njega, a mi ih tretiramo kao dio zajednice Motel Trogir.*

MOTEL TROGIR je projekt i građanska kampanja za zaštitu modernističke arhitekture druge polovice 20. stoljeća. Započeli smo ga 2013. godine vrlo bazično; Vitićev

motel u Trogiru, za koji su neki od nas i osobno vezani, stajao je – i još stoji – na ulazu u grad devastiran, a oko njega manje-više prostorni kaos. Doimao se kao “pogrešan” kod u prostornom “sustavu” u kojem se našao: pozamašna parcela uz magistralu, izuzetno promišljen prostorni dispozitiv, svedeni oblici, praznina među njima, totalna opozicija svome okolišu. Počeli smo ga reproducirati, umnažati, proizvoditi desetke slika, uvijek istih nekoliko motiva: njegovi sad već kultni bungalovi, glavna zgrada s raspadajućim natpisom *Motel Soline*⁰¹ i palma koja se ogleda u razbijenom staklu prvog kata, šaš koji ga okružuje, lomljeni kamen njegovih vanjskih zidova.

Uslijedilo je istraživanje i intenzivno povezivanje s desecima ljudi koji su se uključili u dugotrajan proces njegove re-afirmacije, re-animacije i prve faze njegova spašavanja – vraćanja na mentalnu mapu lokalnog stanovništva, šire javnosti i stručnjaka koji su, doduše, znali za trogirski motel, obilazili ga sa studentima arhitekture, ali i nerijetko konstatirali njegovu “preranu smrt”. Obrćući logiku, tijekom nekoliko narednih godina, motel se kao izuzetan primjer modernističke arhitekture i jedna od najelegantnijih dalmatinskih građevina Ivana Vitića, nametnuo kao najogledniji arhitektonski projekt realiziran u drugoj polovici 20. stoljeća u Trogiru i njegovoj neposrednoj okolici. Nažalost, on danas više funkcionira kao “raspadajući spomenik” boljoj graditeljskoj prošlosti. Iako zakonski zaštićen kao kulturno dobro – dobrim dijelom upravo zahvaljujući kampanji projekta Motel Trogir - svojom logikom organizacije prostora, oblicima i simbolikom daleko nadmašuje imaginaciju i potrebe

01 Originalni naziv trogirskog motela je Motel Sljeme, ali se ime mijenjalo. Danas je natpis na njemu *Motel Soline*, a kroz našu kampanju, nekako se uvriježio naziv i *Motel Trogir*, iako to ime sugerira suodnos motela i grada, tj. konteksta u kojem se nalazi i s kojim je neraskidivo povezan.

današnjih “poduzetnika”, koji u njemu vide “problem” i na svaki ga način žele ukloniti i osloboditi prostor za neku novu gradnju. Odatle i posezanje za donekle konzervativnom metodom formalne zaštite (upisa u Registar zaštićenih kulturnih dobara RH), inzistiranje na očuvanju njegovih fizičkih (za)datosti: on je u isto vrijeme i okoliš i protagonist, jedan od zadnjih modernih podsjetnika drugačijeg poimanja prostora u gradu, ali i društvenih relacija. Njegov gubitak značio bi i gubitak epistemološki različitog prostornog znanja. Zato je pitanje adekvatne evaluacije i zaštite motela i ostalih vrijednih primjeraka modernizma, ujedno i političko pitanje.

Slijedom navedenoga, MOTEL TROGIR je više od projekta, to je naziv javne kampanje za njegovu zaštitu, ali i za podizanje svijesti o važnosti kasno-modernističke baštine i vraćanje na racionalno istraživanje (društvenog) konteksta koji ju je generirao. Različita polja našega djelovanja poput istraživanja, izdavaštva, umjetničke produkcije, baštinskog aktivizma, ali i pokušaja organiziranja lokalne zajednice, samo su segmenti proizašli iz potrebe za sveobuhvatnijom obradom problematike, kao i širenja područja utjecaja. MOTEL TROGIR kao javna kampanja zapravo koristi sve kanale koji su nam poznati i dostupni, koje smo artikulirali dugogodišnjim bavljenjem kulturnom proizvodnjom, uglavnom kroz male organizacije na takozvanoj “nezavisnoj kulturnoj sceni”.

Upitani istom prilikom da li je naše djelovanje, inzistiranje na jednoj temi, baštini modernizma, konzervaciji, neki vid otpora neprestanoj proizvodnji novog sadržaja koju nalaže projektna logika, odgovorili smo potvrdno, ali ne bez proturječja⁰². Nismo izmišljali

02 “The notion of a modern monument is veritably a contradiction in terms. If it is a monument it is not modern, and if it is modern, it cannot be a monument.” Lewis Mumford, 1938.

“novo i originalno”, nismo izmišljali projekt, konstruirali ga kompleksnim jezikom projektnog menadžmenta, već smo prepoznali potrebu na terenu i mobilizirali sveobuhvatno znanje i mogućnosti članova projektnog tima, uz brojne suradnike, te zapravo artikulirali platformu MOTEL TROGIR koja nadilazi tim i naše “vlasništvo” nad projektom. Međutim, ne zamagljujući vrlo očigledna ograničenja, materijalne i ekonomske zadatosti koje određuju naše djelovanje, kao “male, prekarne jedinice kulturne proizvodnje” (nevladine udruge), koja se natječe za sredstva i time sudjeluje na projektnom tržištu, metodologija i dosezi našeg rada moraju se promatrati i u tom svjetlu. Dakako, to se dijelom odražava i na kulturnu proizvodnju unutar projekta, uključujući i publikaciju te nove umjetničke radove koji su zastupljeni i na ovoj izložbi.

Radovi koje ovom prilikom predstavljamo samo su pogled na jedan dio umjetničke produkcije projekta od 2014. do 2017. godine - od prvih intervencija u javnom prostoru Trogira, kada je Neli Ružić realizirala svoju svjetlosnu instalaciju “Stolen Future”, preko rada s internacionalnim umjetnicima na intenzivnim ljetnim rezidencijama i studijskim putovanjima (*Alice doesn't live here anymore*, 2015. godine i *The East is West of the West*, 2016. godine), predstavljanja na dva izdanja Bijenala mladih umjetnika Europe i Mediterana (u Milanu i Tirani), sve do recentnih tematiziranja kompleksa Koteks-Gripe u Splitu kroz program Urbane praznine/*Rethinking the Void*. Kao svojevrstan ekskurs, praksu nevezanu uz produkciju projekta Motel Trogir, u izložbu smo uvrstili i rad Lane Stojićević. Radi se o maketi, studiji slučaja (bungalova) Vitićeva motela u Biogradu, koji je u stvarnosti “preuređen” (obojen žutom i zelenom) i dograđen dvoranom za vjenčanja, a umjetnica mu je nadogradila još jedan kat i dodala krov.

Naslov publikacije koju smo izdali 2016. godine *Motel Trogir: nije uvijek budućnost ono što dolazi*, vjerojatno je odgovarajući naziv i za ovu izložbu, iako sada artikuliran ponešto drugačije, uzimajući u obzir različitost iskustva umjetnika i njihovog konteksta, te teme radova. *Kad arhitektura postane sjećanje* na odavno zaboravljeno ili bolje reći - potisnuto iskustvo, nema namjeru nostalgičarski kopati po subjektivnim poljima individualnog sjećanja, već ukazati na samo-cenzuru, naknadnu interpretaciju vlastitog iskustva, svojevrstan “inženjering sjećanja”, potaknut agresivnim procesima društveno-povijesne revizije. Poslijeratna modernistička arhitektura na neki način postaje “smetnja” tom procesu, “materijalni dokaz” da je i socijalističko društvo moglo generirati ekonomsku, tehnološku i estetsku vrijednost, koju je pokretao društveni ideal, bez obzira koliko ga danas možemo (i trebamo) sagledavati i iz kritičke perspektive. Ono se ne može jednoobrazno promatrati kao “društveni neuspjeh”, kako sve više sugerira službena historiografija.

Umjesto zaključka, završavam citatom armenskog teoretičara arhitekture i umjetnika Rubena Arevshatjana: *Blistavi primjerci moderne arhitekture iz razdoblja od 1960-ih do 1980-ih, koji bivaju uništavani ili degradirani do neprepoznatljivosti u neoliberalnoj stvarnosti zadnjih desetljeća, pružili su temelj za razvoj aktivnih javnih diskursa vezanih uz razne teme poput javnog prostora, ponovnog iščitavanja povijesti te temeljitog preispitivanja estetike tih građevina. Jedna od ključnih tema tog diskursa jest fokus na filozofski aspekt spomenute arhitekture koja je potekla kako iz određenih ideoloških principa tako i iz specifičnih socio-političkih, ekonomskih i kulturnih uređenja karakterističnih za svaki pojedini kontekst. Jedna stvar je jasna – filozofija te arhitekture dijametralno je suprotna filozofiji neoliberalne arhitekture. Stoga je evidentno kako problemi vezani uz nju sežu dalje od*

samog pitanja očuvanja kulturnog naslijeđa. Upravo putem ove arhitekture moguće je iznova osloviti čiste koncepte drugih oblika društvene organizacije te razumjeti logiku transformativnih procesa kolektivne svijesti unutar neoliberalnog konteksta.⁰³

- MOTEL TROGIR tim su Nataša Bodrožić, Lidija Butković Mićin i Saša Šimpraga.
- MOTEL TROGIR projekt je udruge za suvremene umjetničke prakse Slobodne veze.
- Projekt Motel Trogir u 2017. podržavaju Ministarstvo kulture RH i Zaklada Kultura nova.

Zaklada
Kultura nova

slobodne veze

03 Ruben Arevshatyan u knjizi MOTEL TROGIR: Nije uvijek budućnost ono što dolazi (Ur. Bodrožić, Šimpraga, Slobodne veze/ ONOMATOPEE, 2016.)

I AM LEAVING TOMORROW.

MORGEN REISE ICH AB.

DOMANI PARTO.

JE PARS DEMAIN.

Opis radova i biografije

Gildo Bavčević: Balans bijele_Koteks-Gripe

video_dokumentacija performansa, 2017.

Performans "Balans bijele" u fokus je stavio sportsko-prodajni centar Koteks-Gripe, jednu od vrjednijih urbanističkih cjelina u Splitu, izgrađenog 1979. uoči Mediteranskih igara, simbola Splita 1980-ih, a zatim devastacija i ekonomskih i prostornih makinacija 1990-ih. Držeći bijelu zastavu do gubitka snage, na nekoliko lokacija kompleksa, umjetnik je diskretno dodao novi sloj iščitavanja tranzicijske priče o Koteksu, ali i podcrtao performativnost same arhitekture tandema Živorad Janković-Slaven Rožić. Rad je nastao u sklopu projekta Urbane praznine/Rethinking the Void fokusiranog na kritičku re-evaluaciju i propitivanje mogućnosti i dosege zaštite kompleksa Koteks-Gripe u Splitu.

Gildo Bavčević, rođen je 1979., živi i radi u Splitu.

Igor Juran: 1963. -1965.

video, 2015.

Video koji je još u procesu nastanka kombinira timelapse nastao uz pomoć fotoaparata iz 1963. godine. Dvije godine nakon njegovog izbacivanja na tržište otvoren je Motel Sljeme u Trogiru. Kako snima pola kadra, na jedan film stane dvostruki broj fotografija pa je često bio korišten od strane amatera, turista odnosno potencijalnih gostiju motela. Format negativna orijentacijom i površinom pak odgovara 35 milimetarskoj filmskoj kameri. Tako nastale sekvence služe kao pozadina za kratke scene čiji su protagonisti bijele siluete koje bi trebale sugerirati životne situacije iz prošlosti, sadašnjosti ili daleke budućnosti na prostoru trogirskog Motela.

Igor Juran, rođen je 1981., živi i radi u Zagrebu.

Gaja Mežnarić Osole i Nuša Jelenec: #mobilemotelrogir razglednice_digitalni print, 2015.

Razglednica koja se može presavijati u model bungalova Vitićevog trogirskog motela, nudi mogućnost slanja širom svijeta. Dizajnerice pozivaju zainteresirane da postavе Motel Trogir model u svoje okruženje, fotografiraju ga i prenesu na Facebook stranicu Motel Trogir. Fotografije ilustriraju kako se priča o Motelu širi diljem svijeta. Gaja Mežnarić Osole rođena je 1984., a Nuša Jelenec 1983. godine. Žive i rade u Ljubljani.

Neli Ružić: Stolen Future

video HD 1080p, stereo zvuk

Kamera: Ida Skoko, Darko Škrobonja, Neli Ružić; zvučna kompozicija: Ricardo Cortés, 2015.

Video je nastao kao rezultat intervencije u napuštenom objektu "Motela Sljeme" u Trogiru, 2014. godine. Intervencija je fokusirala devastirani motel kroz medij svjetla. Iluminirano je šest zapuštenih motelskih bungalova po kojima je "Motel Trogir" osobito poznat. Gornja etaža svakog od njih bila je osvijetljena različitim bojom, a svjetlost u bungalovima naglasila je njihove karakteristične otvore, ujednačeni ritam identičnih paviljona i skulpturalnu dimenziju Vitićeve modernističke arhitekture. Intervencija je dijalog s Vitićevim modernističkim rukopisom u dosluhu s Robertom Smithsonom i Danom Flavinom, ali i okidač za promišljanje značenja i sudbine ovog modernističkog zdanja danas. Rezultat je video rad koji bilježi protok vremena: mijenjanje ambijentalnog svjetla, od dnevnog do sutona i noći. Tako na videu od sirove dnevne slike devastiranih bungalova prelazimo u onu kontrastnu noćnu koja kombinira elemente svečanosti i propadanja.

Neli Ružić rođena je 1966., živi i radi u Splitu.

Lana Stojićević: Studija slučaja, Motel Sljeme u Biogradu maketa, vizualizacija 49 x 23 x 47 cm, 2017.

Stvarnost lokalne modernističke arhitekture nisu samo najčešće problematizirani napušteni i propadajući objekti, već i oni na kojima su novi vlasnici nestručno i bez poštovanja originalnog projekta intervenirali vizualnim jezikom svoga vremena. Vitićev Motel Sljeme u Biogradu, koji trenutačno nije u funkciji, prebojan je žutom i zelenom te dograđen dvoranom za vjenčanja. Nadovezujući se na zateknuti sudar oprečnih principa turističke modernističke arhitekture i svremene apartmanske gradnje (planska nasuprot entropiji divlje gradnje, uklapanje u krajolik nasuprot napadnog dominiranja nad njim, povratak ornamentu...), paviljonu je nadograđen nedovršeni kat s krovom. Rad je nastao kao dio izložbe Na/do/gradnja koja je rezultat istraživanja strategija "izmišljanja prostora" u kontekstu apartmanizacije i divlje gradnje Dalmacije.

Lana Stojićević rođena je 1989. Živi i radi u Splitu.

Katharina Swoboda: "Tecton" stambena izgradnja video, 2017.

Video je fokusiran na stambenu izgradnju radikalne arhitektonske grupe Tecton u Londonu, odnosno jednog od njezinih najistaknutijih osnivača Bertholda Lubetkina. Stambeni blokovi na Highpointu su vjerojatno najcjenjeniji rad ovog arhitekta iz 1930-ih (Highpoint I. izgrađen je 1935., a Highpoint II. 1938.). Publicirani su u različitim arhitektonskim časopisima širom svijeta i međunarodno priznati, uključujući Le Corbusierovo oduševljenje kad ih je posjetio 1935, netom po završetku izgradnje. Međutim, video otkriva i drugu stranu ovog arhitektonskog projekta, dokumentirajući i njegovo suvremeno stanje.

Katharina Swoboda rođena je 1984. godine. Živi i radi između Beča, Hamburga i Graza.

Nikolas Ventourakis: Motel Trogir B digitalni (C-Type) print, 2017.

Mjesto na kojem danas stoji Motel Trogir, može se označiti kao borilište suprotstavljenih ideologija u vezi preraspodjele prostora. Sadašnja stvarnost biljaka koje preuzimaju prostor i okolinu pomalo mijenjajući originalni vidik, puna je života i rasta nasuprot stagnaciji i propadanju same modernističke strukture. Time je i sam urbani krajolik lišen značenja i doveden u pitanje.

Nikolas Ventourakis rođen je 1981., živi i radi u Londonu i Ateni.

Ana Zubak: Sutra odlazim video, 2015.

Nađeni objekt, vodič namijenjen stranim turistima, izdan na ploči 1960-ih kada je sagrađen i Vitićev motel "Sljeme" u Trogiru, korišten je kao zvučna podloga za prizore aktualnog stanja devastiranog motela.

Ana Zubak, rođena je 1982. godine. Živi i radi u Zagrebu.

Motel Trogir: nije uvijek budućnost ono što dolazi publikacija, 2016.

Urednici: Nataša Bodrožić i Saša Šimpraga

Dizajn: Rafaela Dražić

Suizdavači: Slobodne veze/ONOMATOPEE, Zagreb/
Eindhoven, 2016.